

На основу члана 16. став (1) и члана 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", број: 32/02 и 102/09) и члана 14. став (3) Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине, генерални директор Дирекције за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине доноси:

ПРАВИЛНИК
о спровођењу операција са терена за ванаеродромско слијетање и полијетање
хеликоптера

Члан 1.
(Предмет)

- (1) Овим правилником прописују се услови и начин извођења повремених операција ванаеродромског слијетања и полијетања некомплексних домаћих и страних хеликоптера на и са терена који није претходно одобрен за слијетање и полијетање хеликоптера на територији Босне и Херцеговине.
- (2) Одредбе овог правилника неће се примјењивати на операције слијетања и полијетања хеликоптера на и са издигнуте површине.
- (3) Одредбе овога правилника неће се примјењивати на операције ванаеродромског слијетања и полијетања хеликоптера док обављају полицијске операције, операције трагања и спасавања, гашења пожара, као и хеликоптере који се користе искључиво за потребе државе или ентитета уколико се обављају у складу са чланом 6. став (2) Закона о ваздухопловству БиХ.

Члан 2.
(Појмови и скраћенице)

- (1) Појмови који се употребљавају у овом правилнику имају сљедеће значење:

а) *Издигнута површина (Elevated surface)*: површина предвиђена за слијетање или полијетање хеликоптера смјештена на згради или конструкцији издигнутој изнад површине земље;

б) *Контролисана зона (Control zone)*: контролисани ваздушни простор који се простире од земљине површине до одређене горње границе;

ц) *Насељено подручје (Congested area)*: Свако подручје унутар града, мјеста или насеља које се користи за становање, пословне или рекреационе сврхе;

д) *Власник (Holder)*: особа која има фактичку власт над мјестом за слијетање хеликоптера;

е) *Површина додир и узлета (TLOF)*: површина коју хеликоптер дотакне код слијетања или са које полијеће;

ф) *Терен за VASP (mBACP)*: мјесто које није посебно припремљено за слијетање и полијетање хеликоптера;

г) *Ванаеродромско слијетање и полијетање (ВАСП)*: слијетање и полијетање са мјеста која нису посебно припремљена за слијетање и полијетање;

х) *Заштитна површина (Safety area)*: одређено подручје око FATO-а које је без препрека, осим оних које су потребне за навигацију и које служе како би се смањило ризик од оштећења хеликоптера уколико се неконтролисано одвоји од FATO-а;

и) *Некомплексни хеликоптери (Other than complex helicopters)*: хеликоптери чија највећа сертификована маса на полијетању не прелази 3.175 kg или чија највећа дозвољена конфигурација путничких сједишта не прелази 9 или који су сертификовани за операције са најмање 2 пилота.

(2) У овом правилнику употребљавају се сљедеће скраћенице:

A: пречник главног ротора хеликоптера;

AFM (*Aircraft Flight Manual*): Летачки приручник ваздухоплова;

B: размак између тачкова, скија или пловака хеликоптера;

CDP (*Critical Decision Point*): критична тачка одлуке;

CTR (*Control zone*): контролисана зона;

D: највећа укупна димензија хеликоптера са роторима у раду;

FATO (*Final Approach and Take Off Area*): површина зоне прилаза и одлета хеликоптера;

ft (*feet*): стопе;

SA (*Safety area*): заштитна површина око FATO;

TLOF (*Touch-down and lift-off area*): површина додира и одвајања при полијетању хеликоптера са површине;

тВАСП: терен за ВАСП;

ВАСП: ванаеродромско слијетање и полијетање;

VFR (*Visual flight rules*): правила визуелног летења.

Члан 3. (Опште одредбе)

(1) Слијетање и полијетање хеликоптера са тВАСП-а смије се изводити само ако карактеристике тВАСП и хеликоптера задовољавају одредбе овог правилника.

(2) Ако је планирано коришћење тВАСП, који се налази унутар контролисане зоне (CTR), у плану лета потребно је навести географске координате тВАСП и координисати активности са надлежним центром контроле ваздушног саобраћаја. Надлежни центар контроле ваздушног саобраћаја може ограничити

или забранити конкретну операцију ВАСП-а уколико то налажу тренутни услови за обављање саобраћаја у СТР.

- (3) Оператори хеликоптера, који обављају комерцијалне операције, морају у свом Оперативном приручнику прописати процедуре за одабир и употребу тВАСП-а у складу са ограничењима за класу перформанси хеликоптера установљеним према важећим прописима о комерцијалним операцијама хеликоптера.
- (4) Слијетање и полијетање хеликоптера са тВАСП-а неће се обављати унутар насељених подручја и на удаљености мањој од 150 m (500 ft) од насељеног подручја, препрека, људи, животиња или других предмета који могу угрозити безбједност операција, без претходног обавјештавања ВНДСА од стране оператора хеликоптера.
- (5) Операције ВАСП са тВАСП, који се налазе унутар појаса заштитног подручја, а које се налази унутар 300 метара од граничне линије у дубину територије БиХ, нису дозвољене осим уколико оператор нема посебну сагласност или одобрење за такве операције од стране Граничне полиције Босне и Херцеговине.
- (6) тВАСП се не смије користити за стално базирање хеликоптера. Хеликоптер може бити стално базиран само на хелидрому, аеродрому/летјелишту које је претходно одобрила ВНДСА.

Члан 4.

(Обавјештавање о тВАСП у насељеним мјестима)

- (1) За обављање операција слијетања и полијетања хеликоптера са тВАСП-а унутар граница насељеног подручја или на удаљеностима мањим од 150 m од таквих подручја, оператор хеликоптера мора о томе послати обавјештење ВНДСА најмање 24 часа прије почетка планиране операције.
- (2) Обавјештење из става (1) овог члана подноси се на ВНДСА обрасцу који се налази на службеној интернет страници ВНДСА.
- (3) ВНДСА може тражити од оператора хеликоптера, који је послао обавјештење из става (1) овога члана, појашњења и посебне мјере и ограничења за извођење таквих операција, а која требају обезбиједити безбједно извођење операција.
- (4) ВНДСА може забранити операције ВАСП оператору хеликоптера уколико утврди одступања од одредби овог правилника или уколико процијени да би такве операције могле довести до угрожавања безбједности других корисника ваздушног простора, самог оператора, посаде, лица или путника у хеликоптеру и на земљи, те животиња, објеката или других активности на земљи.
- (5) Коришћење појединачног тВАСП, у складу са овим чланом Правилника, допуштено је уколико укупан број слијетања и полијетања са тВАСП не прелази 4 у току 30 узастопних дана или 20 у току 365 узастопних дана.
- (6) Одступање од дозвољеног броја операција из става (5) није дозвољено без претходне сагласности надлежног органа локалне заједнице за заштиту животне средине и сагласности ВНДСА.

Члан 5.
(Искуство пилота)

Слијетање и полијетање са тВАСП може обављати пилот хеликоптера који има дозволу са привилегијама које одговарају намјерованој врсти операција и овлашћење за тип хеликоптера, као и најмање 3 узлијетања и 3 слијетања у посљедњих 90 дана.

Члан 6.
(Сагласност власника)

- (1) Оператор хеликоптера ће, прије коришћења сваког тВАСП-а, обезбиједити сагласност од власника терена.
- (2) Уколико је власник непознат или се ради о правном или физичком лицу које нема законског представника, оператор мора, прије коришћења тВАСП, обезбиједити сагласност од надлежног органа локалне заједнице за заштиту животне средине.
- (3) Уколико је оператор хеликоптера уједно и једини власник терена који се намјерава користити за тВАСП, сагласност му није потребна.

Члан 7.
(Карактеристике терена за ВАСП)

- (1) Оператор или вођа ваздухоплова на хеликоптеру користиће тВАСП само ако терен испуњава сљедеће услове:
 - а) тВАСП мора имати површину која је једнака или већа од површине квадрата који се добије као резултат производа $2D \times 2D$, гдје год је то могуће;
 - б) TLOF мора имати носивост која одговара максималној маси хеликоптера у планираним операцијама;
 - ц) TLOF мора бити већа од површине квадрата који се добије као резултат производа $2B \times 2B$;
 - д) тВАСП мора имати око себе заштитни простор (SA), чија ширина не смије бити мања од 5 метара или $0,3D$ (шта је веће од тога);
 - е) тВАСП мора бити без икаквих препрека, а заштитни простор (SA) без препрека виших од $0,3m$;
 - ф) предмети, који би се могли покренути са тВАСП-а (због јаког вјетра или под утицајем струје од ротора хеликоптера), не смију угрозити безбједно слијетање и полијетање хеликоптера.
- (2) Операције са тВАСП-а смију се изводити искључиво дању према правилима визуелног летења (VFR).

- (3) Индустијске зоне које се налазе на периферији или изван насељених мјеста се, за потребе овог правилника, не сматрају насељеним подручјем (*Congested area*) ако мјесто за слијетање унутар индустријске зоне испуњава све друге услове садржане у овом члану Правилника.
- (4) Коришћење појединачног тВАСП, у складу са овим чланом Правилника, допуштено је уколико укупан број полијетања и слијетања са истог не прелази 5 у току једног дана или 10 у току седам узастопних дана или 20 у току 30 узастопних дана или 100 у току 365 узастопних дана.
- (5) Одступање од дозвољеног броја операција из става (4) овог члана може бити дозвољено искључиво уз претходну сагласност надлежног органа локалне заједнице за заштиту животне средине и одобрење ВНДСА.
- (6) Не територији Босне и Херцеговине постоји много заосталих минских поља, односно "мински-сумњивих" подручја. Оператор хеликоптера/вођа ваздухоплова је дужан на вријеме прибавити информације о постојању таквих подручја у рејону у којем намјерава летјети. Забрањено је вршити операције ВАСП-а у таквим подручјима.

Члан 8. (Преглед терена)

Прије извођења операције на тВАСП, вођа ваздухоплова на хеликоптеру исти ће надлетјети на безбједној висини, надвишавајући препреке у непосредној близини тВАСП на минималној стварној висини 50 метара, те том приликом са сигурношћу утврдити сљедеће елементе:

- а) смјер и брзину вјетра, као и друге метеоролошке услове од битног значаја за операцију ВАСП-а;
- б) препреке у прилазу за слијетање и у близини терена за слијетање;
- ц) могућност надвишавања препрека и погодност простора за принудно слијетање;
- д) услове за слијетање на терен (чистоћа, нагиб, одсуство људи или животиња, те друге услове (снијег, лед, наплавине и слично) који могу утицати на безбједност слијетања).

Члан 9. (Прилаз и одлазак)

- (1) Прилаз и одлазак изводиће се унутар сектора који се настављају на правац слијетања и полијетања или приближно том правцу. Најмања ширина сектора мора бити 3А, гдје је А пречник ротора хеликоптера. Сектори се настављају на заштитни простор и пружају се до тачке вертикалне пројекције на земљиној површини и сјечишта равнине прилаза/одласка са равнином најмање висине лета за подручје гдје се обављају операције.
- (2) Сектори морају бити слободни од препрека на цијелој ширини и вертикално најмање 10 m (35 ft) изнад површине прилаза/одласка.
- (3) Прилаз и одлазак изводиће се тако да се у било којем тренутку може безбједно извести принудно слијетање на одговарајућу површину, осим за вишемоторне хеликоптере са једним неисправним мотором, када одговарајућа површина за

принудно слијетање није потребна уколико хеликоптер може безбједно надвишавати препреке, узимајући у обзир надморску висину, масу и релевантне метеоролошке податке (температура, правац и брзина вјетра).

Члан 10.
(Обезбјеђивање примјене прописа)

VNDCA ће вршити надзор над спровођењем одредби овог правилника.

Члан 11.
(Обавеза извјештавања)

Оператор, односно вођа ваздухоплова на хеликоптеру, ће на обрасцу извјештавати о тачном времену и броју операција слијетања и полијетања на сваком појединачном тВАСП, са прецизним географским координатама самог мјеста, до 10. дана у мјесецу за претходни календарски мјесец.

Члан 12.
(Ступање на снагу)

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине".

Број: 1-3-02-2-170-1/14
Бања Лука, 18. фебруар 2014. године

Генерални директор
Ђорђе Ратковица, с.р.